

Інформація до проекту
прикладного дослідження, що виконуватиметься за рахунок видатків
загального фонду державного бюджету
(для подальшої публікації)

Секція: Економіка

Назва проекту: Конвергенція освітніх, наукових та бізнесових трансформацій в контексті забезпечення національної безпеки та обороноздатності в умовах воєнного стану

Організація-виконавець: Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

АВТОРИ ПРОЄКТУ:

Керівник проекту (П.І.Б.):

Тищенко Вікторія Федорівна

Науковий ступінь: докт. екон. наук **вчене звання:** проф.

Місце основної роботи: завідувач кафедри митної справи і фінансових послуг Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Тел.: 057 702-18-36 **E-mail:** vf_hneu@ukr.net

Проект розглянуто й погоджено рішенням наукової (вченої, науково-технічної) ради (Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця) від "01" грудня 2022 р., протокол № 8.

Інші автори проекту: Іванов Юрій Борисович, Колодізев Олег Миколайович, Раєвнева Олена Валентинівна, Золотарьова Ірина Олександрівна, Ачкасова Світлана Анатоліївна, Остапенко Вікторія Миколаївна.

Пропоновані строки виконання проекту: з 01.01.2023 по 31.12.2024

Орієнтовний обсяг фінансування проекту: 1965,00 тис. грн.

1. АНОТАЦІЯ

В Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, особливу увагу приділено фундаментальним дисбалансам світового розвитку та відсутності ефективних інструментів глобального управління. В Стратегії наголошено, що джерелом загроз незалежності України, її суверенітету і демократії залишається недостатня ефективність державних органів, що ускладнює вироблення і реалізацію ефективної політики.

В Концепції забезпечення національної системи стійкості, затвердженій Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021 встановлено, що новітні методи створення конфліктів і кризових ситуацій потребують розуміння природи їх виникнення на основі системного аналізу та оцінювання ризиків для найбільш важливих сфер життєдіяльності суспільства і держави, зокрема, економічної, енергетичної, інформаційної, кібернетичної, екологічної, продовольчої, охорони здоров'я, освіти та культури.

В Концепції наголошується, що наразі не вирішено питання законодавчого, інституційного, методологічного забезпечення функціонування національної системи стійкості та взаємодії суб'єктів її забезпечення. За таких обставин запровадження національної системи стійкості насамперед потребує поглибленого дослідження синергетичного впливу зовнішніх та внутрішніх складників економічної, соціальної, науково-технологічної, воєнної, інформаційної політики держави, що обумовлює актуальність теми дослідження.

Особливу значущість проблема конвергенції освітніх, наукових та бізнесових трансформацій набуває за умов обмеженості ресурсного та фінансового забезпечення в умовах глобальної економічної кризи. Це свідчить про важливість подальших досліджень напрямів конвергенції освітніх, наукових та бізнесових трансформацій в контексті розвитку законодавчого, інституційно-організаційного та методичного забезпечення функціонування національної системи стійкості України.

Проект спрямовано на визначення стану, тенденцій, викликів та загроз національній безпеці при реформуванні інституцій освіти, науки та підприємництва з метою досягнення їх сталого розвитку. В Проекті охарактеризовано проблему, мету та завдання дослідження, сформовано комплекс гіпотез, наведено підходи та методи щодо визначення напрямів конвергенції освітніх, наукових та бізнесових трансформацій. Це сприятиме досягненню цілей та завдань національної системи стійкості України.

2. ПРОБЛЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇЇ АКТУАЛЬНІСТЬ

У системі світового господарства існує проблема невизначеності економічної діяльності під впливом дестабілізуючих процесів, появи глобальних викликів, складних умов пандемії COVID-19 та агресії РФ (анексії Криму та окупації частини території Донецької та Луганської областей) та поширення невизначеності умов, що актуалізує формування нової парадигми національної безпеки в умовах реалізації концепції сталого розвитку.

Глобальними цілями сталого розвитку ООН є якісна освіта, гідна праця та економічне зростання, промисловість, інновації та інфраструктура, партнерство заради стійкого розвитку тощо. У «Порядку денному на XXI століття» зазначається, що однією з передумов досягнення сталого розвитку суспільства є модернізація освіти і науки, як головних інструментів переорієнтації соціальних, економічних та безпекових питань із врахуванням місцевих, національних й регіональних умов, а також міжнародного виміру. У контексті виконання завдань, окреслених у чинній Стратегії національної безпеки України, необхідними є питання конвергенції освітньої, наукової та бізнесової трансформації в безпековому вимірі, адже зміцнення національної безпеки впливає на розвиток людського капіталу є важливими для суспільства.

Проект спрямовано на вирішення проблеми відсутності інструментів і підходів та неузгодженості їх із заходами, спрямованими на освітні, наукові та бізнесові трансформації з метою забезпечення національної безпеки, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності держави та інтеграції національної системи у світовий простір. Актуалізує проблему розроблення механізмів та інструментів державної політики формування системи забезпечення національної безпеки України в умовах інтеграції України до європейських принципів, стандартів соціального забезпечення, функціонування і розвитку економіки.

Об'єкт дослідження – процес конвергенції освітніх, наукових та бізнесових трансформацій з метою забезпечення національної безпеки.

Предмет дослідження – теоретико-методичні положення та практичні рекомендації

формування системи забезпечення національної безпеки України в умовах конвергенції освіти, науки та бізнесу.

3. МЕТА ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ:

Мета дослідження – розробка теоретико-методичного забезпечення і практичних рекомендацій спрямованих на конвергенцію освітніх, наукових та бізнесових трансформацій в контексті забезпечення національної безпеки та обороноздатності в умовах воєнного стану.

Завдання проекту:

узагальнити світові тенденції трансформації систем освіти, науки та бізнесу відповідно до світових і європейських стандартів, які впливають на національну безпеку;

сформувати концептуально-методологічні засади процесу конвергенції освіти, науки і бізнесу задля забезпечення національної безпеки;

побудувати структурно-функціональну модель конвергенції у ланцюзі «економіка – освіта – наука – національна безпека»;

визначити класифікацію чинників, принципів, обмежень та ризиків, зокрема корупційних, трансформації освітніх, наукових та бізнесових компонентів забезпечення національної безпеки та обороноздатності в умовах воєнного стану;

здійснити компаративний аналіз світового та національного законодавчо-нормативного підґрунтя та державних ініціатив системи трансформації компонентів «освіта-наука-бізнес», визначення суперечностей та комплексу проблем, що перешкоджають їх конвергенції в умовах викликів національній безпеці;

систематизувати показники, які відображають рівень конвергенції освітніх, наукових та бізнесових трансформацій та національної безпеки та обороноздатності в умовах воєнного стану;

розробити методичний підхід до оцінювання рівня трансформації компонентів «освіта-наука-бізнес» в процесі забезпечення національної безпеки;

удосконалити методичне підґрунтя визначення каталізаторів та інгібіторів впливу економічних, освітніх і наукових трансформацій на забезпечення національної безпеки держави;

розробити методичний підхід щодо адаптивного використання доцільних форм співпраці між закладами освіти, науки та бізнесу в умовах розвитку міжнародного безпекового середовища у світовому господарстві;

запропонувати методичне забезпечення фіскального стимулювання та державної підтримки компонентів «освіта-наука-бізнес» з метою забезпечення національної безпеки та обороноздатності в умовах воєнного стану;

запропонувати стратегічні орієнтири конвергенції освітньої, наукової та бізнесової трансформації в контексті національної безпеки;

обґрунтувати напрями державної підтримки конвергенції трансформації освітніх, наукових та бізнесових компонентів забезпечення національної безпеки.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОНАННЯ ПРОЄКТУ ТА ЇХ НАУКОВА НОВИЗНА

У результаті виконання проекту будуть отримані такі результати, зокрема:

побудовано генезис підготовки та прийняття концептуальних і стратегічних документів, що стосуються безпекових аспектів розвитку гуманітарної, економічної та соціальної сфери в Україні, на основі чого сформовано концептуальні засади процесу конвергенції освіти, науки і бізнесу в умовах викликів національній безпеці, яка базуватиметься на інтеграції

освіти, науки і виробництва, сприятиме розширенню автономності закладів освіти та науки, забезпечить взаємозв'язок між навчанням за місцем роботи і потребами ринку праці; визначено класифікацію чинників, принципів, обмежень та ризиків, зокрема корупційних, трансформації освітніх, наукових та бізнесових компонентів забезпечення національної безпеки на основі їх групування за критеріями просторового поширення, функціонального походження і цільової орієнтації, що дозволить виокремити групи країн із подібною їх специфікою, сприятиме виділенню пріоритетних напрямів трансформації та створенню структурно-функціональної моделі «освіта-наука-бізнес»;

побудовано структурно-функціональну модель конвергенції у ланцюзі «економіка – освіта – наука – національна безпека», що системно поєднує метод головних компонент (для обґрунтування переліку явних змінних, які характеризують економічні, освітні та наукові трансформації та складові національної безпеки) та структурне моделювання (для ідентифікації структурних зв'язків, що існують між явними і латентними змінними). Це дозволить визначити силу та напрямок впливу економічних і освітніх трансформацій на рівні національної безпеки за складовими;

запропоновано систему кількісних та якісних показників конвергенції освітніх, наукових та бізнесових трансформацій, на основі ретроспективного і міждержавного порівняльного аналізу інтенсивності економічних, освітніх і наукових трансформацій, визначення їх просторово-часових закономірностей, що забезпечує комплексність оцінювання процесів зближення соціальних та економічних вимірів забезпечення національної безпеки та обороноздатності в умовах воєнного стану, а також враховуватиме характер впливу інтеграційних процесів на динаміку конвергентних змін;

розроблено імітаційну модель механізму визначення каталізаторів та інгібіторів впливу економічних, освітніх і наукових трансформацій на стан національної безпеки в контексті міжнародного досвіду, на основі відокремлення ключових кількісних та якісних критеріїв національної безпеки та запропоновано заходи щодо організації постійного моніторингу поточного стану і динаміки дотримання безпекових критеріїв державної політики у соціальних та економічних аспектах;

запропоновано методичний підхід щодо вибору форми партнерських відносин між державою, закладами освіти та науки і бізнес-структурами в умовах розвитку міжнародного безпекового середовища у світовому господарстві, відповідно до оцінки та управління якістю наукової та освітньої діяльності, тактичних та стратегічних управлінських рішень для підвищення рівня інституційної автономії ЗВО, що дозволить ідентифікувати наявність односторонніх/двосторонніх зв'язків між економічними і освітніми трансформаціями, а також зміною рівнів національної безпеки та тривалості прояву виявлених зв'язків;

розроблено методичне забезпечення фіскального стимулювання та державної підтримки компонентів «освіта-наука-бізнес» з метою забезпечення національної безпеки та обороноздатності в умовах воєнного стану, які будуть застосовуватися до закладів освіти та науки й роботодавців і передбачають оподаткування податком на додану вартість досліджень, здійснених за кошти приватних структур та можливість залишити суму податку на додану вартість для реалізації безпекових заходів, що має дозволити спрямувати додаткові кошти на освітні, наукові та інноваційні розробки та виявити основні резерви посилення конвергенції;

розроблено методичний інструментарій поширення конвергентних процесів у забезпеченні національної безпеки, які мають бути адаптовані для ефективного реагування державної

політики під час викликів та загроз, що дозволить виявити безпекові виклики та позитивні ефекти впливу трансформації освіти і суспільства на різних часових горизонтах та створити стійкість структурно-функціональної моделі «освіта-наука-бізнес»;

пропозиції щодо імплементації механізмів стратегічного управління освітньою, науковою та бізнесовою компонентами в контексті підвищення національної безпеки, що передбачатиме створення відповідного законодавчо-нормативного забезпечення, спрямованих на активізацію наукової діяльності та підвищення якості наукових розробок закладами освіти та науки, на основі політики фіскального стимулювання суб'єктів конвергентних тенденцій, які дозволять організувати форми взаємодії з високотехнологічним виробництвом, зокрема в оборонній сфері, а також забезпечити державно-приватне партнерство у сфері надання освітніх послуг та наукових розробок.

6.2. Визначити, які з очікуваних результатів можуть бути науково-обґрунтованими та доведеними, а які – корисними

На відміну від досліджень [1] очікувані результати забезпечують комплексний підхід до урахування практичного досвіду країн світу у сфері розробки та імплементації стратегій національної безпеки, сучасних глобальних детермінант, факторів та обмежень національної безпеки і актуального стану міжнародного безпекового середовища, яка включає взаємоузгоджені етапи формування безпекової системи і базується на врахуванні чинників, що визначають специфіку основних її складових.

Відмінністю наведених положень від поданих у дослідженнях [2,3,4,5] є врахування інформаційного, організаційного і нормативно-правового забезпечення формування конвергентних тенденцій між трансформаційними процесами держави, закладів вищої освіти та науки і бізнес-структурами, що дозволяє враховувати наявні можливості та ресурсний потенціал суб'єктів партнерства.

На відміну від положень, представлених у дослідженнях [1,3,4], реалізація проекту передбачає створення відповідного законодавчо-нормативного забезпечення, яке дозволить організувати форми взаємодії з високотехнологічним виробництвом, зокрема в оборонній сфері, а також забезпечити державно-приватне партнерство у сфері надання освітніх послуг та наукових розробок.

Відмінність наведених положень від досліджень, представлених у [1,3,5,6], дозволяє сформувати напрями і інструменти фіскального стимулювання та державної підтримки компонентів «освіта-наука-бізнес» з метою забезпечення національної безпеки, які будуть застосовуватися до закладів освіти та науки і роботодавців відповідно до стратегічних орієнтирів підвищення національної безпеки, що має дозволити спрямувати додаткові кошти на освітні, наукові та інноваційні розробки та виявити основні резерви посилення конвергенції.

5. НАУКОВА ТА/АБО ПРАКТИЧНА ЦІННІСТЬ РЕЗУЛЬТАТІВ

В умовах зовнішньої агресії та міжнародної невизначеності виникає необхідність високоякісних науково-аналітичних, прогнозних розробок, що дозволить об'єднати зусилля та забезпечити постійну координацію науковців, представників оборонно-безпекового сектору, громадянського суспільства та державних органів, що визначають безпекову політику держави. Розширення технологічної і наукової кооперації між університетами та промисловим бізнесом, інтеграція академічної та університетської науки дає можливість сформувати пріоритети і державні замовлення на науку в університетах, дозволить залучити представників підприємств, які успішно працюють на внутрішньому й

зовнішньому ринках.

Нині, коли проти України ведеться гібридна війна, надзвичайно важливою є співпраця учених та вітчизняних підприємств оборонного комплексу. Потребує вирішення завдання реформування української науково-освітньої системи, яка прямо або опосередковано впливатиме на національну безпеку та матиме на меті високоякісну освіту, науковий результат та інноваційні технології, впроваджені в економіку країни. Поглиблення методичних засад визначення рівнів економічних, освітніх і наукових трансформацій, обґрунтування їх ролі в забезпеченні безпеки національної економіки сприятиме становленню інноваційної економіки, формуванню нової якості суспільно-державних відносин.

Інструменти та заходи фіскального стимулювання та державної підтримки компонентів «освіта-наука-бізнес» в контексті забезпечення національної безпеки та обороноздатності в умовах воєнного стану, які будуть застосовуватися до закладів освіти та науки й роботодавців, дозволяти спрямувати додаткові кошти на освітні, наукові та інноваційні розробки та виявити основні резерви посилення конвергенції, спрямовані на активізацію наукової діяльності та підвищенні якості наукових розробок закладами вищої освіти. Пропозиції щодо змін до Податкового кодексу України, дозволять організувати форми взаємодії з високотехнологічним виробництвом, а також забезпечити державно-приватне партнерство у сфері надання освітніх послуг та наукових розробок.

Результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, ЗВО, державних підприємств, організацій та установ і приватних бізнес-структур. Також результати дослідження можуть використовуватись при планування доходів та видатків державного та місцевих бюджету України.

До результатів, що мають практичне застосування та будуть корисними в практичній діяльності, можна віднести: структурно-функціональну модель конвергенції у ланцюзі «економіка – освіта – наука – національна безпека»; систему кількісних та якісних показників конвергенції освітніх, наукових та бізнесових трансформацій в контексті забезпечення національної безпеки та обороноздатності в умовах воєнного стану; імітаційну модель механізму визначення впливу каталізаторів та інгібіторів впливу економічних, освітніх і наукових трансформацій на стан національної безпеки, на основі відокремлення ключових кількісних та якісних критеріїв національної безпеки; методичний інструментарій поширення конвергентних процесів у забезпеченні національної безпеки; заходи щодо організації постійного моніторингу поточного стану і динаміки дотримання безпекових критеріїв державної політики у соціальних та економічних аспектах; пропозиції щодо імплементації механізмів стратегічного управління освітньою, науковою та бізнесовою компонентами в контексті розробки напрямів державної політики підтримки конвергенції та національної безпеки, що передбачає створення відповідного законодавчо-нормативного забезпечення.

Керівник проекту:

Вікторія ТИЩЕНКО

